

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Нам улуунун хаһыата — 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омур баар-суох сыаннаа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биридди норуот бэйэтин ураты майгыннаах культураны, үгэстэрин, тылын харыстыыр сувереннай бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

УЛУУС МУНЬАБЫН ДЕПУТАТТАРА

Муус устар 6 күнүгэр улуус муньабын барбыт депутаттарын оннуларыгар ытыллыбыт быыбарга Үөдөйдээби быыбардыр уокурукка Неустроева Евдокия Гаврильевна 288, Хатырыктаабы уокурукка Игнатьева Мария Семеновна 252 куолаһы ыланнар күрөстэһээчилэрин кыйан улуус муньабын депутаттарынан быыбарданнылар.

УБААСТАБЫЛЛААХ БЫЫБАРДААЧЧЫ!

Бу дьыл муус устар 13 күнүгэр улуус муньабын Госстрахтаабы быыбардыр уокурукка депутат быыбарыгар хаттаан куоластааһын олохтоох өриэмэни сарсыарда 8 чаастан киэһэ 8 чааска диэри буолар.

Хаттаан куоластааһынга киирдилэр: **ЗЫРЯНОВ ДМИТРИЙ АФАНАСЬЕВИЧ**, ис дыала улууустаабы ордон штабын начальнига.

ПРОКОПОВ НИКОЛАИ НИКОЛАЕВИЧ, «Дьулур» жилищнай фонд директора.

Госстрахтаабы уокурук чэрчигэ: Метеостанция квартал, Новая уул., Сергелыхская уул., Конда-Крест уул., Молодежнай уул., Манчаары уул., Кытыл уул., Мира уул., Дружба уул., Спортивной уул., Эверстов уул. 13—21 диэри, П. Попов уул., Сельскэй уул., Таллан Бүрэ уул. 12-тэн бүтүр диэри, Ст. Платонов уул. 1—43 диэри уонна 2—52 диэри, Колхознай уул. 1—9 диэри, Колмогоров уул. 1—7 диэри, Советской уул. четнайа суох өттө, Композитор Винокуров уул., Чабылган-Винокуров уул., Кондинская уул., Кыайы 30 сыла уул., Северной переулук 2,4 №-дэрэ, И. Винокуров 10 (2 этээстээх таас дьиэ), Ипподром территориятыгар киирэр бары дьыллар.

Киинэ — «Архис» госстрах АК хонтуората. Уокуруктаабы быыбар комиссията.

„Эркээйи“ — инникигэ эрэллээх

Ааспыт чэппиэргэ «Энкээйи» редакциятын үлэиттэрэ ыаллы Мэңгэ-Хаҕалас улуунун хаһыата «Эркээйи» редакциятыгар ыалдыттаатыбыт. Биир идэ-лээхтэри кытта сыл аайы сирэй көрсөн үлэитини хамнаспытын билсэрбит тустаах үлэитигэр туһалааба, хаһыаты таһаарар түбүктүгэр саҕаны-сонуну туһанарбытыгар тирэх буолара саарбаба суох.

Быйыл ахсынны ыйга «Эркээйилэр» 60 сыллаах юбилейдарын бэлиэтиир кэрэ-бэлиэ түгэниригэр биллингэтэн бэлэмнээ сылдьаллар. 15 үлэиттээх коллектив улуус дьаһалтатын аттыгар туспа дьыллээх дьолун ыал эбит. Хаһыат кылаабынай редактора Г. А. Бочкарева кэпсиринэн, улуус сонуннарын сырдатар бэчээт биир сүрүн көрүгэ

иэдиэлэрэ иккитэ тахсар. Ол курдук олохтоох типографияба биир нүөмөр бэчээттэнэр, оттон 8 страницалаах холбооммут нүөмөр Дьокуускайга офсетнай ньыманан бэчээттэнэр кэлэн тарбатыллар. Бу нүөмөр компьютеринан талыллар, таныллар эбит.

«Эркээйи» редакциятын үлэтин биир сонун өрүтүнэн бэчээккэ сурутууну бэйэлэрэ ыталлара буолар. Ол курдук улуус 36 нэһилектэрингэр (улуус кииниттэн ураты) общественной сурутааччылар редакцияны кытта дуогабардаһан маныаба (сурутуу кээмэийтэн 5 бырыһыан) нэһилиннээх ортотугар сурутууну ытталлар. Оттон Табага нэһилэгэр биир киһи хаһыаты барытын тарфатар курдук кэпсэтэн үлэтиир эбит.

Сурутууну олохтуун кэ-

риэтэ бэйэлэрэ ыталларын тараа көс тэйиччи баар аа-түмүгэр редакция үп-харчы өттүнэн улаханник кыпчыт-комплексе хаһаайына В. Н. тараакка олохтор. «Сахапо-лиграфиздат» комиссияны кытта «ризограф» дьин бэчээттир тэрили атылас-кэпсэттэ, билингиттэн өссө кэнтэн респуоликаны олоч-чу таныыр маршруту онго-гор санаалааһын билини-нэрдэ.

«Сотобо» мунуутан соро-бор 4—5 тыһыыҥча киһи күнгэ сылдьар эбит. Орто-тунан биридди тыһыыҥча ыалдыты көрсөллөр. Омос санааахха сөбүмөр дохуот тахсар, питевка сыаната 50 тып. солк. тэнгэнэр. Ол эрээри күпүн-оаас кылгас кэмгэ үлэтириин, онно эоии нолуоктары, атын нэһи-күү-һү аахтаха син орто оарыстаах буолар. Билигин энергетиктэргэ 100 мөл. солк. нэстэрин төлүү илик-тэр.

Ити курдук биир күн ии-гэр Мэңгэ-Хаҕалас фирни-уотун, дьонун-сэргэтин кыт-та билсэн балаача сэргэ-сийэн кэллибит.

В. КАСЬЯНОВ.

„Аһымал“ акцияга көхтөөхтүк кыттын!

Бу дьыл муус устар 5 күнүгэр Нам селотун Степан Платонов аатынан улуустаабын олохтоохторо, общественнона уонна тэрилтэлэрэ «кыһыны атаарыны» тэрийдилэр. Дьон-сэргэ тобуоруһан, сэргэхсийэн, үөрэн-көтөн тарбастылар. Москвитина Клара Григорьевна — иккис группалаах инбэлиит бу күн аан бастакынан бачым көтөрөн, ас атылаан

«Аһымал» акцияга кыттан 50 тып. солк. киллэрдэ. Муус устар 12 күнүгэр Нам селотугар «Кыһыны атаары» бырааһынныгар улуустаабы инбэлииттэр обществолара «Аһымал» акцияга кыттар. Онон нэһилиннээ, бары инбэлииттэр, предпринимателлэр, коммерсантар актыбынай кыттыны ыллалларыгар көрдөһөр. «Аһымал» акцияга киирбит үп инбэлииттэргэ материалнай көмөҕө, эмкэ баралларыгар туһаныллыабыта.

Улуустаабы общество.

КЫҢЫНЫ АТААРЫҔА ЫҢҔАРАБЫТ!

МУУС УСТАР 12 КҮНҮГЭР 11 ЧААСТАН М. АММОСОВ ААТЫНАН БОЛУОССАККА КЫҢЫНЫ АТААРЫҔА БЫРААҢЫННЫҔА ЫТЫЛЛАР. ПРОГРАММАҔА: КОНКУРСТА, ТЕАТРАЛИЗОВАННАА ООҢҤУУЛАР, УУС-УРАН САМОДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КЫТТЫБЫЛААХТАРЫН КОНЦЕРА, СААСКЫ МОДАНЫ КӨРДӨРҮҮ, НУУЧЧА НАРОДНАА ЫРЫАЛАРЫГАР, ЧАСТУШКАЛАРЫГАР, СААМАА ЭМИС ДЬОНҦО, СААМАА «КУРУТУОА» ЭР ДЬОНҦО, СААМАА КӨРҮДЬҮӨС ХААР ЭБЭЭБЭ КОНКУРСТА, ХОР-ЧУОПКА, АТЫ-ТУТУУ.

КЫЫДААНААХ КЫҢЫНЫ КЫИДАҢЫТ!

1 ХОМУСТААХ ОСКУОЛА-КОМПЛЕКСЫН АИАР ОТЧУОТА

Инники күүгэ сылдыабыт

Быйыл Саха норуотун уһулуччулаах уола, биһиги биир дойдутаахпыт М. К. Аммосов төрөөбүтэ 100 сылын туолаар юбилейа норуот үөрэтириннэн үлэиттэригэр өссө атын улахан событтелары кытта дьүүрэлэстэ. Ол курдук Саха Республикатын президең М. Е. Николаев көбүлээһининэн 1997 с. үөрэтирин сылынан биллэриллибитэ, Нам улуунугар үөрэтирин саҕалааһына 125 сылыну туолаар.

Итинэн сибээстэн улуус оскуолаларыгар юбилейдар, аяар отчуоттар ытыллылар. 1 Хомуустаах оскуола-комплекса эмне быйылгы юбилейдаах сылынан сибээстэн бэйэтин аяар отчуотун муус устар 12 күнүгэр онорорго бэлэмнэнэр. Оноуоха «Оскуола үлэтин түмүгэ — киһи выпускниктарын ситиһилэригэр» девизинэн сайылтан көлүнэлэр көрсүһүлэрин тэрийэр. Элбэххэ үөрэпит, үгүскэ инпит, куорсун аһымат, кыттаабыт оскуолаларыгар кэлэн выпускниктар хайдах сылдыаларын, олоххо туох ситиһилэммиттерин билиһиннэрэхтэрэ, биһигэ үөрэммит олохторун, үөрэпит учууталларын көрсөн оҕо саастарын эргиттэхтэрэ.

Оскуолабытын 1958—59 тора Горохов Н. Х. туруор-сылларга начальнай оскуо-суулуна оскуола-комплексе ла аһыллыабыттан төрүт-тэриллиитэ, пионердар дьээтэммиттэн аарыбыт, ол лэрэ, музыкальнай оскуола, эрэри бастаан церковнай спортоскуола филиала арыл-приходской оскуола гага-лыылар буолбуттар. Оси-дэтигэр революция ин-куола-комплекс тэриллиитин ниттэн баара биллэр. Кэни-ки 30-с сылларга оскуола рэнэр, сайдар кыахтарын Партизан нэһилегэр киин-толору хаачыһыга дьү-нэнэн үлэлэбитэ, онон оскуола көһөрүлүүбүтүнэн, ин-нинээби сылларын аахпакка сылдыабыт.

Оскуола сайдытын кэр-дүүс кэмнэринэн 1987 с. чексэй киһи блочнай сис-точтообутга оскуола дирек-

схемалар боруобаланылар. Билигин координационнай сибэтигинэн салаллар биир кэлим режимнээх тус-туһунан тэрилтэлэр холбоһуктарын вариантынан үлэтиибит. Оскуола-комплекс иннэн музыкальнай оскуола (дир. Орлов В. Ф.), «Сайды» оҕо киһэ (дир. Винокурова А. Н.), «Миңчээр» оҕо пароднай үңкүү ансамбла (сал. Окоемов А. Н.), нач. оскуола (сал. Егоров Л. В.), орг. Солдатова Л. И.), тустууга спорт оскуола филиала (сал. Софронов В. М.) үлэтиилэр.

Оскуола-комплекс билигин рынок кэмгэр элбэх нараахттары көрсөр, ол тынан баран оҕолор сайдыларын, араас дьоһундарын сайыннаралларыгар элбэх кыахтары биһэриинэн уратылаах. Үөрэби кытта куруһуоктары, секциялары, араас меропрителары дьүүрэлээһин уустук механизма комплекс усуллубуу-тыгар өрүү ситиһилээхтик оҕуһулар дьин аарыбыт. Ол түмүгэ оскуола үөрэнээчилэрин олимпиадаларга, күрэхтэһиилэргэ ситиһилэригэр, үөрэххэ киириилэригэр көстөр.

Оскуола олоһор общест-веннай түмсүүлэртэн «Ли-

дер» түмсүү (сал. Окоемов Проня, Охлопков П. П.), «Кэскил» оҕо түмсүүтэ (сал. Солдатова Л. И.), туристической куруһуок (сал. Винокуров А. Е.) улахан оруоло ыллаллар. Кэники кэмгэ оскуолаба спорт сайдытыгар Саха норуотун ылыргы күрэх былдьаар көрүгүнэрэ сайдан эрэллэрэ көстөр. Оноуоха «Үрүң Уолан» курдук предмеккэ элбэх опыттаах кырдыбас учуутал Колесов С. С. кэлин элбэх күрэхтэһиилэр тэрииттэ улахан интэриэһи үскөттэ. Оскуола үөрэнээччигэ Егоров Сеня улууска «Үрүң Уоланга» бастааһына ол туоһунан буолар. Оскуола-комплекс бары салааларын элбэх куруһуоктар, секциялар үлэтиилэрэ оҕолор ханник ба-барар дьоһундарын сайынарарга бабаларын хааччы-гар кыагы биһэр. Ордук эстетическэй, спортивнай хайысхалар хото сайдаллар. Билигин оскуола админист-рациятын техникескэй хайысхалаах радиотехническэй, картинг куруһуоктар тох-тоһуннара уонна сөптөөх колбук оҕуһулубатаа ди-дьяксияныгар. Билигин тех-ника үйэттигэр уолаттар да, кыргыттар да техникаба системабыс буола улаагына-таахтар. Дойду олоһо төр-дүттэн уларыйыты ачыты инитингэ олох саҕа идеалла-ры, сыаннаһы туруорда, онон оскуола үлэтигэр идео-логической да, материаль-най да өттүнэн элбэх ы-

рахаттары аҕалла. Бу кэ-кэ сылларга киһиэммит хааччыһы тохтоон оскуо-лааарга техсредстволар оло-с эргэрдилэр, моральной да өттүнэн хааллылар, сайын-гы өрөмүөннөр кыйан сөп-төөхтүк ытыллыбат буол-дулар.

Билиги оскуолабыт саҕа тутуллан киириэбиттэн тым-нытынан элбэх проблема-лар үскөппитэ. Бу сыл-ларга элбэх оҕо, учуутал доруобуйаларыгар оҕустар-дылар. 1996 с. сайынгар үөрэх управлениета 30 мөл. солк. капиталнай өрөмүөн-нэ көрөн оскуола система-тыгар эбии үлэлэр ытылы-нылар. Ол түмүгүнэн бы-лылгы үөрэх дьылыгар 2 учебнай блока хаһаангы-тааһар да сылаастык үөрэн-нэн кыстаатыбыт. Аны ити-тиллэ илик биир блок хаал-ла. Онно остолобуой, спорт-зал, омур, Саха тылларын, черчение кабинеттара, ак-товай зал киирэллэр.

Итинэн сибээстэн олох-тоох дьаһалта тэрилтэлэрин иннигэр наадалаах үп со-робуң бэйэлэрэ булуһуула-рын соругун күөскэ туруор-да. Бу дьыла 1 Хомуустаах оскуолатыгар хаалан иһэр. Маны атаһар туруорууга бастаан туран сагалыыр үп наада. Сагыы оскуолалар бэйэлэрэ эбии харчы көр-дөөбөккө сайыннаар ба-рыа этилэр. Оҕолор сайын-гы сыныаланнарын тэрээ-нинээхтик атаарыга урук-ку дьылларга ЛТО базата тэриллэн оҕолор элбэх үлэ-

ни толороллоро. Кэники сылларга үп-харчы суо-бу-нан бу үлэ хаалан турар. Быйыл «Нам» УПХ (дир. Алексеев Д. Ф.) ЛТО ба-затын көһөрөн, сагалы-тутан сөргүтүргэ былаан-наммыта хайбаллаах. Оскуола үлэиттэрэ бу хардары-ты барыстаах дьыаланы өйөөн, бэйэлэрин өттүлэри-тэн көмөлөрүн тирдихтэрэ. Оҕолор УПХ бааһыналары-гар эрэ буолбакка, Биоло-гия институтун көбүлээһин-нинэн ыһыллыбыт хаптабас, эмтээх от көрүүтүгэр, эмтээх оттору хомуйууга үлэ-лиэхтэрэ, экологическай по-ходтарга сылдыахтара. Би-лырыын оскуола учуутал-ларын көбүлээһинэринэн үөрэххэ бэлэмнэнэр оҕоло-го консультпункт 3 смена-нан үлэлэбитэ үчүгэй тү-мүктэрдээх. Онон бу дьыла салгыы сайдара наада-лаах.

Оскуола учууталларын ортолоругар элбэх энту-зиастар, үлэлиригэр бэри-нинилээх творческай үлэит-тэр элбэхтэр. Киһилэр сы-ралаах үлэлэрэ оскуола улууска инники күүгэ сыл-дыарыгар көмөлөһөр. Кол-лектив сүһүбүнэн эдэр, ин-ники кэскиллэрдээх, онон оскуола администрацията киһилэртэн инники элбэи күттэр.

Д. СИВЦЕВ, оскуола-комплекс директора.

1997 СЫЛ — М. К. АММОСОВ СЫЛА

Хоодуоттар хорсун сырыылара — үс ыйдаах унньуктаах уһун айаннара

Бүтүүтэ. Иннин 39 №-гэ көр.

Бу суругу Матрена Васильевнаҥа көрдөрбүтүм. Айан кытыылаахтарыгар биирдиилэригэр «Урал» мотоцикл фондата бэриллиэхтээбэ. Альберт Павлов мотоциклин хайы үйэ ылан, онтукатынан сүүрдүүгэ сылдьан кэлбитэ. Иннокентий Захаров дойдутугар — Ленскэй оройуонугар Намҥа кэлээт да, дьонугар барбыта. Онон түөрт фонданы биэрэр буолбуттара. Оччолорго фонда көстүүтэ уустук этэ, Матрена Васильевна этни киллэринтинэн, райсовет председателэ Анатолий Иванович, райком секретара Василий Егорович ол этинни өйөөннөр мотоцикл биир фондатын «Москвич» фондатынан солбуйбуттара. Биир үтөө күн Иннокентий Осипов үлэлиир сиригэр редакцияҥа мустан жребий тардыта буолар. Арай Григорий Егоровтара кэлбэт. «Син биир массыына миэхэ түбэспэт, бэйэбит тардын» диэбит. Түөрт уол жребий тардаллар да киэхэ да массыына түбэспэт. Гришаларыгар телефоннуулар. Итэбэйбэт. Дьэтигэр илдьэн фонданы туттараллар. Ол массыына биллигин да сүүрү сылдьар.

«Ленин суола» хаһыакка Иннокентий Осипов «Чабылхай олох суолуна» дьэ суоллаабы бэлэһэтэһиннэрэ элбэх нүөһүгэ субуруччу тахсыбытын оройуон саастаах дьонно өйдүүлэр. Диринг ис хоһоонноох уопсай сыалы толоруу ыраахтаттара биир санааҥа түмүт уолаттара саастарын тухары добордуу буоллулар. Юрий Сергеевич Осетров зоотехник, Иннокентий Васильевич Осипов журналист үөрэхтээх, Григорий Константинович Егоров музыкальнай оскуолатыгар үүнэр ыччаты кэрэ эйгэбэ угууар идэлээх, Афанасий Павлович Новгородов умнуллубат ырыа мелодияларын айа-айа баһаарынай чааска уларыйбакка-тэлэрийбэккэ биир сиргэ үлэлиир. Кинилэр улуустарын сайдытыгар бэйэлэрин кылааттарын бэриинилээх үлэлэринэн сэмэйдик киллэрэллэр. Иннокентий Иннокентьевич дойдутугар тийэн бу ааспыт 20 сыл устата идэтинэн үлэлээн биллигин совхоз директора, Альберт Михайлович Павлов аныгы олох сиэрин үлэһитэ, ол эрэри массыынатын уруулун биллигин да ыһыктыбат.

Бу алта уол үс ыйдаах айаннарын устатыгар М. К. Аммосов олобун, үлэтин кытта сибээстээх дьону кытта билсиһэн, араас архивтарга сылдьан баһаам элбэх аадырыһы булан адалбыттара. Ол матырыйаалларын, Григорий Егоров түһэрбит хаартыскаларын, айаннаабыт суолларын бэлэһэтэбит карталарын түмэн паапкаларга тигэн баран Хатырык музейыгар туттарбытым. Хас да сыл анал мундук буолан көрдөрүүгэ турбута. Кэники музей ититэр ситимэ тоугуутунан сибээстээн ылан уурдубут диэбиттэрэ.

Ахсынны ыйга М. К. Аммосов 80 сааһын туолуутун Нам селотугар уонна Хатырыкка бэлэһэтэһин буолбута. М. К. Ам-

мосов аатынан совхоз аатыттан директор Михаил Иннокентьевич Терютин ыгыран ол үөрүүлүргэ Ирина Исааковна Окудова уонна Петропавловская куоракка олорор Алексей Тихонович Молчанов кэлэ сылдыбыттара. Үөрүүлээх муньахха ахтыы онорбуттара. Ирина Окулова Красноярской куоракка Максим Аммосовтын хайдах комсомольскай ячейкалары тэрийбиттерин, муньахтарга Максим хайдахтаах курдук өрө күүрүүлээх тылларты этэрин, хайдах түүчүһү хайыат таһааралларын уйадыһа-уйадыһа кэпсээбитэ. Ол хайыаттарын куоппулатын аҕалан музейга биэрбитэ. Алексей Тихонович Максим Кировичка сыһарыллыбыт шофер быһытынан Казахстан уобаластарыгар уобалас партийнай тэриэтэлэрин бастакы секретарынан үлэлиир сылларыгар сылдыбыт. Кинилэр иккиэн эрэ астарын массыынаҥа тиэнэ сылдьан нэдиэлэни нэдиэлэни уобалаһы кэрийэ бараллара үһү. Максим Кирович улахан көрсүһүнү, атаарыһы сөбүлээбэт, хонор да сиргэ көрдүү барбат этэ. Кини истэһептэргэ уот иннигэр олорон аһырын сөбүлүүрү уонна дойдутун, бултуурун туһунан кэпсирэ дьэ кини иһитиннэрбитэ. Ирина Исааковна, Алексей Тихонович иккиэн мотоциклинэн айаннаан тийэн кинилэри булан Максим дойдутун, дьонун-сэргэтин кытта билсиһиннэрбиттерин иһин айан уолаттарыгар улахан махталларын эппиттэрэ.

Ахсынны ый 27 күнүгэр райком идеологияҥа секретара Дмитрий Иванович Винокуров уонна пропаганда отделын тэрийинилэринэн «М. К. Аммосов — воспитанник партии большевиков» дьэ М. К. Аммосова аналлаах бастакы научнай-практической конференцияны ыһыппыт. Конференцияны Дмитрий Иванович салайбыта. Сүүрүн дакылааты исторической наука кандидата Гавриил Георгиевич Макаров онорбута. Ити конференциятан саҕалаан М. К. Аммосов аатын кытта сибээстээн улууска ытыллар тэрээһиннэри көтүппөккэ сылдыһар, тэрийсэр ученайдар баар буолбуттара. Кинилэртэн биллигин үс кини Макаров Г. Г., Алексеев Е. Е., Гуляев В. Н. улуус бочуоттаах гражданаара. Ити этиллибит конференцияҥа Иннокентий Осипов «М. К. Аммосов үлэһиттэ сирдэринэн сырыы» дьэ иһитиннэрин онорбута.

1977 сыллардаахха М. К. Аммосов аатын киртитэ сатааччылар көстөн араас суруйуулары республика хайыаттарыгар, кини сурунаалларга таһаартарбыттара, дискуссия тэрийбиттэрэ. Үөһэ ааттамыт ученайдар, онтон да атыттар Максим Аммосов үтөө аатын, сырдык ыратын туруулаһан көмүскэспиттэрэ. Онооһор үбүлүүгэ аналлаах дакылааты бөлөмниирбэр «деятель», «уһулуччулаах» дьэ тылларты туттуо суохтаахкын диэбиттэрэ уонна райком бюрота бигэргэпиттин эрэ кэннэ норуокка таһаартарбыттара. Онон дакылаакка көннөрү «партийнай үлэһит» дэппиттэрэ. Ол да иһин буолуо, республика ыччаттын тэриэтэлэрэ Нам ыччатын, комсомол райкомун көбүлээһиннэринэн тэриллибит биһиги уолаттарбыт хорсун сырыыларын республикаҥа сэнээрбэтэхтэрэ, бастаан өрөкүһөн баран уостан хаалбыттара, көмө онорботохторо. Дьиниһэн, ити сылларга үлэлээн ааспыт оройуон ыччаттын салайааччыллара оройуон улуус ыччатын историятыгар киирэр умнуллубат тэрээһини ыһыттарта. Төнө да 20 сыл аастар быйылгы М. К. Аммосов 100 сааһын туолар үбүлүүгүгэр холбуура суох хорсун сырыыны сылдыбыт, биир дойдулаахпыт М. К. Аммосов төрөөбүт буоруттан кини сырдык тыһаа быстыбыт сиригэр тиррирдэн, Москва биллиилээх кылабыһаһыгар олобун доборо Р. Н. Цугель-Аммосова унуобун күлүн кытта сэргэһиннэрэ уурбут уолаттарбытын бэлэһэтээн аһар тобоостоох буолуо. 20 сыл анараа өттүгэр курдук мотоцикларыгар олорон стаһон сүүрүр суолунан чинэстээһин эргимтэтин онотторор тобо сагаммат буолуодай.

И. КРИВОШАПКИН, уһун айаны тэрийэччилэртэн биирдэстэрэ.

ДЬОННОР УОННА
КИНИГЭЛЭР

Кини
тыллара —
көмүс тыллар

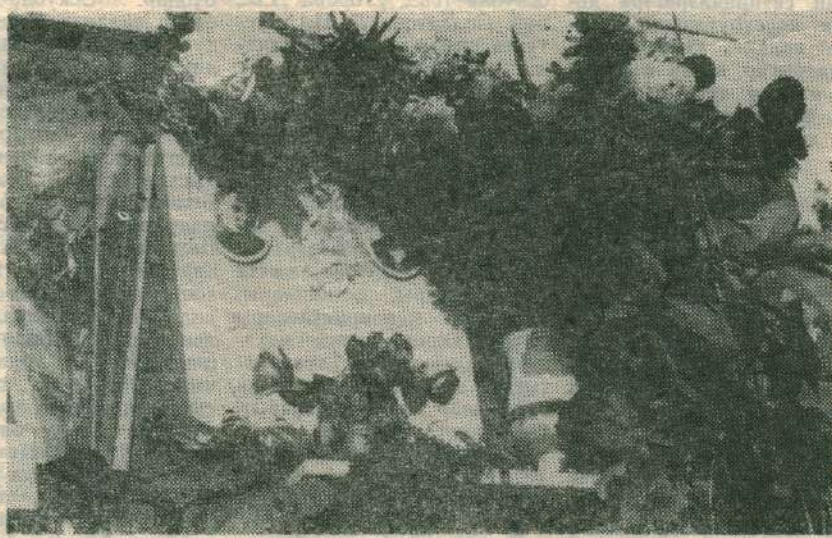
«Орто дойду үөрүүтүн-хоһолтоһун сүрэхтэринэн аһарар ураты дьон баар буолаллар. Н. М. Рыкунов онуук дьоннортон биирдэстэрэ этэ. Этэһиңэ сылдыһоһта буоллар быйыл 60 сааһын туолуохтаах үтөө доборбут, поэт, журналист Николай Рыкунов», дьэ «Мүөттээх үөттэри» бэчээккэ бэлэһиһпит, хомууан онорсубуттартан биирдэстэрэ, Россия суруйааччыларын соһуун чилиэнэ Урсун. Ити этиндэртэн аллараа «Мүөттээх үөттэри» кинигэ кириин тылыгар Урсун поэт олоһун суолун-иһин, Саха литературатыгар улахан кылаатын киллэрсиннэн бэлэһиһтээн, суруйар маастарыстыбатын ырыта түспүтэ кэрэхсэбиллээх. Николай Михайлович туһунан биир атын кини сыанабыла манньк этэ: 1970-с сыллардаахха университетке үөрэнэ сылдьар кэмнэрбэр, илиһиги дойдудар историяларын үөрэтэр преподавателбит Е. С. Сидоров дьэ Саха биир улахан үөрэхтээбэ арбаангылардыы, илиһигилэрдии элбэх омук тылларын саһарбыт, туһугар саха саарына кини, экзаменнар кэниһилэриттэн тобо эрэ миһин тохтоһон, Намтан сылдьарбын билэр буолан эппиттээх уонна ыйыталаспыттаах: «Нам сирэ республикаҥа элбэх талааннаах, уһулуччулаах, чулуу дьоннору биэрбит сир. Николай Рыкунову билэр буолуохтаахкын. Кини биһиги үөрэммитэ. Билигин баар поэттартан уһулуччуллара. Кини тыллара — көмүс тыллар. Киниһэн, биһиги, учууталлар, кини туттабыт. Хайдах үлэһит хамсы сылдыһарый?»

Кырдык даһаны, Николай Михайлович онуобай дьулуурдаах үлэһит, дьон эрэйин-кыһалбатын тус бэйэтин эрэйин-кыһалбатын курдук сыналалан туран олорбут, үлэһит, иһкиһиһтүү эрэннэриһилэринэн көчүктэммитэх, эттэ да толорорун эрэ сөбүлүүр салайааччы, айар үлэһит этэ.

Литература чаһыгар айыллалтан уһуйтарбыт, сэдэхтик көстөн аһар улахан суруйааччы этэ. Дьэ, итинниһитти этэн эрдэхтэрэ буолуо былыргы өбүгэлэрибит аһарас эттээх кини дьэ уратылаах дьоннору. Ылан көрүң, анардас биир хоһоонун: «Дьахталларга», «Мүөттээх үөттэр» 58 стр. Баччалаах үлүгэр иһинилээх-куоһуулаах саха тылын кылаанын, кини дуһаатын дьирин иһинитин барытын биир соһоһо тыһаа туран олоһо буолбут история дьаһааннарыттан кини аһаҕы сэрэпиттин, ити түгэһинэр үйэлэртэн үйэлэргэ өйдөбүһүнүк буолуохтарын сытын кыһыс тылларынан хоһуйбутун.

«Мүөттээх үөттэр» хоһооннор хомуурунньуктарына Дьокуускай «Бичик» национальной кинигэ кыһата 1996 с. поэт төрөөбүтэ 60 сылын туоларыгар аһаан таһаарбыта. Онон, сайынгы күөх чөлүһүн өгө өһөөх, түөрт үөттэр үүнэн тулар кинигэлэригэр түбэһэ түстэххитинэ аһылаһын, төрөөбүт төрүт дойдубут поэзиянан романтикатын билсэххит, үөрэнэһхит хоһуйуу искусствотыгар.

С. ЯДРЕЕВ,
улуус бочуоттаах
гражданина.

I Хомустаах оскуола-комплексын айар отчуота

Сайдыы санга таһымыгар

Кэники кэмгэ тыа сиригэр саха оскуоларын сайыннарыыга элбэх үлэ ытыгына. Ордук араас тиһэтээх оскуолалар, гимназиялар, лицейдэр, колледжтар, дирингээн үөрэтэр кылаастар тэриллиннэрин бэлиэтээххэ сөп. Ити ситиһилэр быыстарыгар маассабай оскуола бириддиэлэн проблемалара күтүккэ хаалар буоллулар.

Биһиги маассабай оскуола буоларбыт быһытынан араас тиһэтээх оскуолалар күтүктэригэр бүгөн хаалбакка, бэйэбит туһунан суоллаах-нистээх оскуола буоларбыт соруга турар. Ол инниттэн оскуола администрацията 1993 с. бириддиэлэн кылаастартан сафалаан профессиональ үөрэттигэр киирэр-гэ быһаарыммыта. Бастаан нуучча тыла уонна литература, математика, химия уонна биология предметтары параллельнай кылаастары группалан арааран үөрэттини сафалаабыппыт.

нова М. Д. нуучча тылын уонна литературатын оболорго уһуйууга таһаарылаахтык үлэһиллэр. Оскуола нуучча тылын уонна литературатын учууталынан ситиһиллээхтик үлэһэн кэллэ Охлопкова Е. П. Кини «Анализ текста как средство развития речи учащихся якутских школ» дьин методической теманан эксперимент үлэһэн аасыт үөрэх сылыгар түмүктэтэ. Республикага үлэтин түмүгүнэн онорбут дакылаата хайбанын үрдүк категориялаах учуутал аатын ылымта учуутал түбүктээх үлэтин туһунанна буолар.

Биһиги оскуолабытыгар биология учууталынан Колесова С. В. үлэһиттэн бу предемккэ сөбүлээн, бабаран туран үөрэни биллэр үрдэтэ. Химия предметин опыттаах учуутал Шелковникова П. И. биэрэр. Оболор биллэрэ үрдэһиниз, үөрэххэ киириллэрэ элбээһиниз, олимпиадаларга ситиһиллээхтик кытты — бу учуутал дьулуурдаах үлэтин түмүгэ. Опыттаах учууталлар эдэр коллегалара Жиркова С. А. оболор уроокка ылбыт биллэрин практика туһаныга элбэхтик үлэһир. Биһиги улуспутугар бэйэлэрин предметтигэр, үлэлэригэр бэринилээх энтузиаст учууталлар үгүстэр. Олортон бириддэстэр биһиги географиябыт учуутала Винокуров А. Е. буолар. Туризм уонна спорттунан ориентирование кини сыратын, бириэмэтин ылар үлэ.

Кэлэр үйбэ саха омуга сайдыытыгар, араас дойдурар кытта сибээһи олохтуурга ураты суолтаны омок тылын билии, үөрэтин ылар. Оскуолабыт начальнай кылаастартан сафалаан 2 омок тылын үөрэтэр: французскай уонна английскай. Саха оботугар омок тылларын үөрэтиигэ бары дьулуурдарын ууран үлэһиллэр: I категориялаах учууталлар Колесова З. Е., Колесова А. Н. оболору этхаан өттүнэн сайдыларыгар ураты суолтаны физкультура уонна «Үрүг Уолан» уроуктара ылааллар. «Үрүг Уолан» предметтэ норуот үөрэтирин туйгуна Колесов С. С. үөрэтигиттэн уолаттар бабаран туран дьарыктанар буоллулар. Улууска ытыллар араас спорттунан күрэхтэһиллэргэ I Хомустаах оскуолатын хамаандата наар инники миэстэлэргэ сылдыһытыгар физкультура учууталара Ушницкая А. П. — «Саха — Азия оболорун» фондатын стипендиат-педагога уонна учуутал Софронов В. М. үлэлэрин түмүгэ көстөр. Кыргызтары уонна уолаттары сатаан истэһиригэ, уһанарга, дьибэ бары үлэтигэр сыстабас буоларга уһуйааллар: Яковлева В. П., Кривошапкина В. И., Сивцева Н. И., Сысолоттин

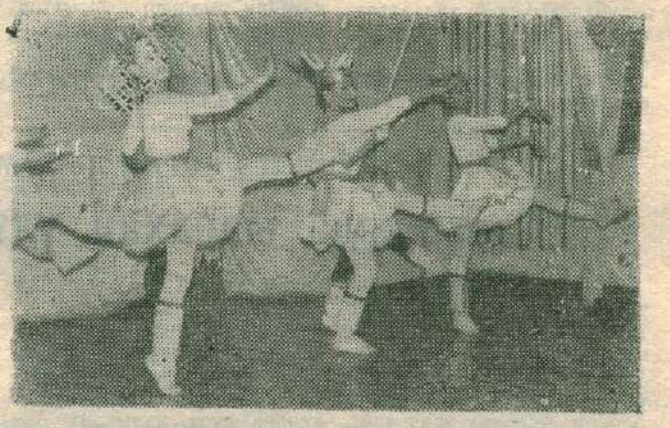
Ф. Н., Колесов А. М. Оскуола бириддэстэр үлэһээх учууталынан Степанова Л. Н. буолар. Кини начальнай кылаастарга анаан К. В. Павлов «Ноосферно-экологическое воспитание и обучение» уонна Б. М. Немецкий программаларыгар олобуран бэиэтэ программатын огорон үлэһир. Национальнай оскуола концепцията олоххо кийригиттэр сафга предметтэри үөрэтини сафаламмыта. Ол курдук саха национальнай культурата, ураанхай саха обото, Үрүг Уолан, Кыыс Куо предметтэрэ. Бу предметтэр син атын дьонун предметтэр курдук оскуолаба сөптөөх миэстэни булдулар. Начальнай кылаастарга Ураанхай саха оботун предметин Орлова Я. П. үөрэтэр. Саха дьахтара сатырын барытын сатыыр ураты талааннаах учуутал. Саха национальнай культуратын саамай эдэр коллегаты Новгородова А. Н. биэрэр. Үлэтигэр кыһамнылаах, инникитин үгүс былааннаах. I Хомустаах орто оскуолатын педколлектива үлэһир ураты дьобурдаах. Оскуола оболоро, төрөппүттэр педколлектив үлэтин сөпкө сыаналаан биһигэхэ үлэбиттэр күүс-көмө буолааларыттан үөрэбит. I Хомустаах иччаттара, оболоро сөптөөх сайдылаах, үрдүк культурулаах дьон буолуохтарын саарбахтаабыт.

М. ДЯКОНОВ, I Хомустаах орто оскуолатын үөрэтэр үлэбэ директору солбуйааччы.

Миша ИВАНОВ—сыл бастын үөрэнээччитэ

Бүгүн мин эһинэхэ биһининээр обом I Хомустаах орто оскуола-комплекс II «Б» кылааһын үөрэнээччитэ Миша Иванов. Миша 1995—96 үөрэх дьылгыгар «Сыл бастын үөрэнээччитэ» ааты ылбыта, элбэх предметнэй олимпиадалар кыайылаахтара, аасыт сайын Англияга Гастиинге куоракка баран үөрэнин кэлбитэ.

табыт, «а», «б» группа дьин арахсыбаппыт, тобо дьэтэххэ кыра кылааска бирид кылаас этитбит, кэники араарыттар. Бөлөбүнэн үөрэнэр үчүгэй эбит. Теманы түргэнник барабын, элбэги билэбин, үөрэтэбин, предмети билинэр үрдүүр.

Ыңгырыыга сылдыаллар

«Миһээр» обо үгүкүү наароднай ансамбли (худ. салай. Оксоев А. Н.) туһунан улууска да, республикада да элбэхтик истэллэр, араас улахан таһымнаах концерттарга, мероприятияларга көрөллөр. 13 сыл устата элбэх сирдэргэ бэйэтин талаанын, саха үгүкүүтүн пропагандалаата. Мин «миһээрдэр» аңардас бийыл сайын, бэс ыйыттан ыла улахан түһүлгөлэргэ кытыбыттарын туһунан билиһиннэриэхпин бабараммын.

Үлэ күөстүү оргуйар

Пионердар дьиллэрэ 1987 с. аһыллан үлэтин сафалаабыта. Ол кэмтэн ыла номуо 10 сыл ааста. Билигин бириэмэ уларыһытын пионердар дьиллэрэ «Сайдыы» обо эйгэтин дьибэтэ дьин ааттанан куруһуоктарынан үлэһир. Сүрүн сыала — баар хайыскаларынан оболор тустаах уратыларын уонна бабаларын учуоттаан хас биридди обо дьобура сайдарыгар, олоххо бэйэтин суолун тобулунарарыгар, туһалаах кини буула улаатарыгар көмөлөһүү.

Куруһуок (сал. Соловьева Г. М.), «Айыына» вис куруһуок (сал. Баишева В. Д.), «Имигэ тарбахчааннар» гобелен куруһуок (сал. Охлопкова А. Е.). Экологическай хайыска, «Дельфинум» сибэкки куруһуога (сал. Жиркова С. А.), «Эдэр көнөвод» куруһуок (сал. Константинов В. С.). Краеведческай хайыска: «Кыраайы үөрэтэр» куруһуок (сал. Константинова Н. В.). Фольклорнай хайыска: «Умсулдан» фольклорнай түмүгү (сал. Орлова Я. П.). Техническай хайыска: «Ыллык» обо телестудията (сал. Филатова В. П.). Куруһуоктары үлэлэрин сүрүннээччи методист Федорова А. К. үлэтин айымнылаахтык сафалаата.

Бэс ыйыгар аар-саарга аатырбыт күннэх Болгарияга обо лаабырыгар баран 18 күн сыһынан кэлбиттэрэ. «Албено» курортка концертта кытыбыттар. Атырдьах ыйыгар Саха сирингэр аан бастаан ытыллыбыт «Азия оболоро» дьин спорттунан күрэхтэһин аһыллытын церемониятыгар араас улустартан 2000 обо кытыбыта, ол иһигэр биһиги «Миһээрдэрит» 49 обонон сага тутуллубут «Туймаада» стадионига ситиһиллээхтик кытыбыттар. Улахан группа оболоро Бурятияттан, Тувааттан, Киргизияттан, Кореяттан кэлэр делегациялары аэропортка сахалыы кымыстаах чороонунан көрсүү церемониятыгар правительственной комиссияны кытта сылдыһыттар. Ити мероприятие.

А. ВИНУКUROVA, «Сайдыы» директора.

Е. НЕУСТРОEBA, учуутал.

КИИИ — КИИИХЭ

Иккиһин төрөөбүт дьолум

Эмп үлэһиттэрэ. Орто дойдуга ама киһилэртэн орду...

Квинтига, невропатолог Шестаковна, киһилэр эрдэлээх...

тар хас өрөбүл айы ностилкада сытыран суһал көмө...

эбит буолабына умнулубут, оннообор хоргуонпуй диэн ас...

ИҔИРЭХ ТЫЛЛАР

Уһун кэмгэ эн-мин дэһинэн үлэһэбит убаастабыллаах салайааччыбытын Алексей Степанович Федоровы биһиги тэрилтэбэ суол маастарыттан начальнигар тийбэ...

КҮННЭТЭ КӨРӨР ДЬОММУТ

Сарсыарда ыарахан үлэ күүтэрэ

Афанасий Васильевич Барамыгин төрүт Түбэ олохтообо, 1947 с. күн сириин кербүтэ...

чахчы үчүгэй музыканнар тахсыахтара хааллаба. Эдэркээн Афоня маннай оскуола...

тэнэн, Уус-Алданын гас троллар... 1969 с. сага үөрэби бүтэрэн Түбэ кулуубугар Федорья...

ласова уо.д.а. сценкаба табыллан оонньууллара Семен Дьяконов, Савва Жирков...

Сибээс бары отделениеларыгар уонна Намнаабы почтаба хаһыаттарга уонна сурунаалларга сурутуу ытылла турар.

Редактор В. Г. КАСЬЯНОВ.

ОТДЕЛЛАР информация, сурук, төрүт культура -21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) - 21640, Бухгалтерия - 21141, «Нам» телерадиостудия - 21632.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэһитин, дьыһыт аадырыһын чуолкай ыйыг. Автор этэрэ мэддэн хаһыат санаатыныын биір буолуохтаах диэн буолбат.

«Энциэли»—Нам улуунун хаһыата; 678040, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1. Учредителлэр: Нам улуунун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальная компания.

Нам улуунун типографията: 678040, Нам с., Ленскэй уул., 85. Формата А3, Кээмэйэ 1,0 бөч. лис. Нэдиэлэбэ үстэ тахсар. Индексе 54889. Тираһа 2123. Бэчээттэннэ 09. 04. 97 с. Сакаһын №-рэ 40.

Ветераннар улуустаабы сэбиэттэрэ Хамабатта нэһиллэгин олохтообо тыйыл, үлэ ветерана

БУРНАШЕВ Николай Васильевич

өлбүтүнэн, бокуонньук дьыэ кэргэттэригэр, аймахтарыгар, чугас дьоттуругар дириг кутурбаньын тирирдэр.

Үөрэх улуустаабы управлениета, профсоюз комитета «Кэичээри» дьаһыла-сад урукку медицинскэй систэрэтэ Павлова Светлана Иннокентьевнаа тапталаах балта

НЕРАТОВА Ольга Иннокентьевна мэддэн өлбүтүгэр дириг кутурбаньарын тирирдэллэр.

Улуустаабы үөрэх управлениета, профсоюз комитета Модут орто оскулатын учууталыгар Иванова Анастасия Егоровнаа тапталаах ийэтэ, оьолоругар эбээлэрэ

ЗАХАРОВА

Александра Ивановна мэддэн өлбүтүнэн дириг кутурбаньарын тирирдэллэр.